

Innst. S. nr. 31.

(1998-99)

Innstilling fra finanskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Djupedal og Kristin Halvorsen om tiltak mot valutaspekulasjon.

Dokument nr. 8:124 (1997-98).

Til Stortinget.

SAMMENDRAG

Innledning

Året er 1992. En enslig valutahandler, finansmannen George Soros, selger britiske pund til en verdi av 10 mrd. amerikanske dollar. Den britiske sentralbanken kjemper, men blir tvunget i kne: Pundet devaluerer. Snart følger flere europeiske land etter. Norge tvinges til å devaluere 10. desember 1992. EUs fast-kurs samarbeid, ERM, bryter sammen. Det var under sterkt inntrykk av denne valutakrisen at den daværende franske presidenten, Francois Mitterrand, uttalte:

«Spekulasjon kan på få timer ruinere det arbeide, som millioner av menn og kvinner har utført.»

På FNs sosiale toppmøte i København foreslo han en avgift på kortsiktige finansielle transaksjoner.

Måneden er desember 1994. Den meksikanske sentralbanken ser bunnen av valutaresservene sine etter nytteløse støttekjøp for å motvirke kapitalflukt og kursfall på pesoen. Handelspartneren USA og Pengefondet (IMF) står for redningsoperasjonen. Prislapp: Over 50 mrd. dollar. Den økonomiske og sosiale krisa som følger er hard, med en million flere arbeidsløse (1993-96) og sterk nedgang i reallønningene.

Dagen er 24. august 1998. Norges Bank gir opp å forsvare kronkursen, og krona svekkes videre i verdi. Da hadde sentralbanken økt renta seks ganger. Dagslånsrenta var blitt økt med 4,5 prosentpoeng på fem måneder. De siste 2,5 prosentpoengene kom i løpet av en langhelg. Bankene følger på med brev til sine kunder om økt rente. Det skjer en omfordeling fra de som har gjeld til de som har «penger på bok». SSB beregner innstrammingseffekten av renteøkningene til ca. 20 mrd. NOK, og varsler økt ledighet neste år.

Spekulantenes spill er en trussel både mot folks økonomiske trygghet og demokratiet. Spekulantene forsterker de økonomiske svingningene, og velgerne har

ingen mulighet til å stille dem til ansvar for økonomiske beslutninger som kan ha store konsekvenser for nasjonaløkonomien. Spekulantenes makt må begrenses dersom politikken skal gjenvinne styring med den økonomiske utviklingen.

Dette dokumentet foreslår tiltak som det er viktig å få gjennomslag for internasjonalt, men det er også tiltak vi kan gjøre nasjonalt. Hovedlinjen må være å gjøre det minst mulig lønnsomt med spekulasjon, samtidig som vi må legge begrensninger på våre nasjonale bedrifters mulighet til å spekulere. Også for norsk næringsliv er gevinsten ved redusert valutaspekulasjon åpenbar: En mer stabil makroøkonomisk utvikling, mer stabil rente og et skifte i investeringsfokus til mindre vekt på spekulasjon og økt vekt på reell produksjon.

Fra den internasjonale debatten

Stadige valutakriser over hele kloden, finanskrisen i Asia og sammenbruddet i Russland, har gitt et stemningsskifte i internasjonal økonomisk debatt. Etter snart et kvart århundre med rop om mer markedslyder igjen et ønske om mer politisk styring. Fremtredende internasjonale økonomier som Paul Krugman, Jagdish Bhagwat og Joseph Stiglitz, har tatt til orde for regulerte kapitalbevegelser.

Verdens fremste finansavis, Financial Times, støttet nylig bruk av kapitalkontroll som et middel til å stanse den globale krisen, og skrev videre:

«Ubegrenset bevegelse av kapital kan ha ødeleggende virkning.»

Avisa er ikke alene. En annen konservativ avis, Washington Post, skriver på lederplass at det er tid for å tenke igjennom den angloamerikanske liberalistiske ortodoksi. Avisa anbefaler IMF å vise litt større ydmykhet overfor landene i Sørøst-Asia og Øst-Europa.

Verdens ledere famler, men allerede for et par år siden kalte den konservative franske presidenten Jacques Chirac, valutaspekulasjon for «verdensøkonomiens aids». Lengst har Malaysias statsminister, Dr. Mahathir, gått. Han tok i høst til orde for at handel med en valuta bør stoppes «hvis den oppskrives eller nedskrives utover en bestemt prosentsats».

Da den daværende svenske statsministeren, Ingvar Carlsson, la frem sin FN-rapport, «Det globale nabolag» i 1995, uttalte han:

«Hvis sosiale hensyn skal prege den internasjonale økonomi, krever det helt annerledes handlekraftige institusjoner. Et styrket FN må legge rammene for Verdensbanken og Pengefondet, og dra u-landene inn i styringen av den globale økonomi.»

Kommisjonen foreslår et økonomisk sikkerhetsråd, der alle sterke økonomier og regionale organisasjoner skal være representert. Organet skal utarbeide felles tiltak og langsiktige retningslinjer for verdensøkonomien. Kommisjonen foreslår et FN-toppmøte for å drøfte gjennomføringen av disse forslagene med sikte på å få til økt global styring med økonomien.

I denne rapporten foreslås det en internasjonal avgift på valutahandel. En av modellene for en global skatt på valutahandel er fremlagt av den amerikanske økonomen James Tobin. Kommisjonen fremhever at tiltaket vil ha en dobbel positiv effekt: Å tilføre FN egne inntekter og skape en mer stabil verdensøkonomi.

Her hjemme har Thorbjørn Jagland erklært seg som tilhenger av forslaget om en internasjonal skatt på valutahandel. Og i Voksenåsen-erklæringa heter det:

«En sentrumsregjering vil arbeide aktivt i internasjonale fora for å få innført en avgift på internasjonal valutahandel som en inntektskilde for FN.»

Internasjonalt har FN-organisasjonene UNDP, UNESCO og ILO støttet en slik avgift. Tilslutning har også kommet fra fremstående ledere, som den forrige presidenten i EU-kommisjonen Jaques Delors, og tidligere generalsekretær i FN Boutros Boutros-Ghali. Den franske organisasjonen ATTAC, som arbeider for en slik avgift, har kartlagt en betydelig støtte for Tobin-avgiften fra partier verden over.

Omfanget av internasjonal valutahandel

Den internasjonale handelen med valuta har nådd uvirkelige dimensjoner. Mens det i 1972 ble handlet for «beskjedne» 18 mrd. dollar daglig, ble det i 1995 handlet valuta for rundt 1 300 mrd. dollar hver dag, og valutahandelen har fortsatt med å øke sterkt. Til sammenligning utgjorde den daglige verdien av verdens handel med varer og tjenester i 1995 omlag 12 mrd. dollar. M.a.o. har under 10 prosent av verdens valutahandel direkte grunnlag i handel med varer og tjenester! Overlag tyder på at 10 prosent av valutahandelen er indirekte knyttet til handel. Det dreier seg om tilpasninger for å sikre seg mot kursfall fra kontrakt om handel inngås til betalingsstidspunktet. Den gjenstående valutahandel er

spekulativ, hvor handelen utelukkende er motivert i å hente ut fortjeneste i kortsiktige valutasvingninger.

Anslagene for hvor mye av valutahandelen som må karakteriseres som spekulativ varierer. Lengst går kanskje finanskomiteen i det franske parlamentet som mener at bare 4-5 prosent av valutahandelen kan knyttes til handel med varer og tjenester. Denne handelen omfatter toveistransaksjoner som blir utført i et tidsrom på sju dager eller kortere. Fordi valutahandelen nå skjer elektronisk kan store beløp flyttes på et øyeblikk. Slik handel skjer stort sett mellom banker og andre finansinstitusjoner. Det er altså disse som kan ha mest å tape på begrensninger valutahandelen.

Den voldsomme ekspansjonen i spekulativ valutahandel bidrar til et mer ustabil, internasjonalt finanssystem og til at enkeltland blir mer sårbare for svigninger i sin økonomi. Historien har vist at når spekulantene blir mange nok, og store nok, så klarer ikke selv store økonomier som Storbritannia og Frankrike å stå imot. Stadig større ressurser settes inn på å overvåke verdens valutamarkeder, og flytte store pengesummer ut og inn av en valuta ut fra forventninger om små endringer i valutakurser.

Gang på gang har vi sett at spekulanter lykkes i å få sentralbankene til å gi opp, og i å få myndighetene til å endre økonomisk politikk. De som rammes til slutt er vanlige mennesker i form av økonomisk krise, økt arbeidsledighet, høyre renter og dyrere varer.

Et lite mindretall av søkkrike spekulanter kan altså påføre et flertall økonomiske problemer. Dette systemet er derfor udemokratisk. Valutamultimilliardæren George Soros har sågar karakterisert systemet som den største trussel mot demokratiet siden kommunismen. I 1996 uttalte han til Der Spiegel:

«Dersom en mann som meg kan tyne en valuta, så er det fordi et eller annet i systemet er perverst.»

Tobin-skatten

Debatten om hvordan demokratiet kan overvinne valutaspekulantenes makt til å gripe inn i økonomisk utvikling er i full gang. Allerede i 1978 foreslo den amerikanske økonomen James Tobin å innføre en avgift på valutatransaksjoner. Den seinere nobelprisvinneren ville ha en avgift som var lav nok til å ikke skade internasjonal handel, men høy nok til at fortjenesten ved spekulativ valutahandel ble kraftig redusert. Han har vist at selv en så liten avgift som 0,1 prosent av verdien pr. transaksjon vil ha effekt. Grunnen til dette er at spekulantene tjener penger på å flytte svært store summer raskt ut og inn av en valuta. Selv om de totale gevinstene er enorme, er gevinsten pr. transaksjon ofte mindre enn 0,1 prosent.

En slik avgift vil med andre ord redusere lønnsomheten av valutaspekulasjon så mye at den spekulasjon som gjenstår, vil være så liten at den ikke merkbart kan påvirke de nasjonale økonomier. Ved svært store svingninger i valutakursen vil spekulasjon fortsatt være lønnsomt, men slike svingninger vil da oppstå som

følge av at den økonomiske politikk ikke er i samsvar med fundamentale forhold i landets økonomi. Det kan være dumt å slå inn på en slik økonomisk politikk, men da er den i alle fall demokratisk valgt og de ansvarlige kan stilles til ansvar.

Inntektene fra en slik avgift kan bli svært store. Med dagens volum og transaksjonshyppighet ville en avgift på 0,1 ppst. internasjonalt gi inntekter på 160 mrd. dollar (over to norske statsbudsjett). Virker avgiften etter hensikten vil transaksjonshyppigheten bli mindre og dermed også inntekten mindre. Likevel vil inntektene bli store. Et forslag er at inntektene kan bidra til å finansiere FN eller brukes til u-hjelp til den fattige del av verden. Andre har foreslått at i alle fall en andel av inntektene deles mellom landene etter deres andel av valutahandelen.

I «Sosialøkonomen» nr. 1 1993 påpeker Birger Vikøren og Vetle Hvidsten at dersom Norge ensidig innfører en skatt på kapitalbevegelser vil det virke som en toll på andre lands import av norske eksportvarer. Selv om avgiften er så lav at den ikke kan betraktes som noen betydelig handelshindring er det isolert sett et problem at norske eksportvarer blir dyrere, mens andre lands eksportvarer ikke blir det. Dette er et argument mot ensidig innføring av Tobin-avgift. Fordelene vil bli større og ulempene mindre desto flere land som innfører en slik avgift.

Dersom avgiften innføres uten at våre viktigste eksportpartnere gjør det samme kan en bruke inntektene fra Tobin-avgiften til å kompensere for eventuelle tap for eksportindustrien ved å senke avgiftene på andre varer og tjenester (for eksempel momsen). Selv om en innføring av en slik avgift kan komme til å møte sterk motstand fra enkelte deler av næringslivet vil gevinsten for næringslivet sett under ett være positiv, i form av et mer stabilt monetært system.

Krav til norsk næringsliv

Både NHO og LO er sterke forsvarene av et system med fast valutakurs. De fremhever stadig hvor viktig det er for eksportnæringen med stabil kronekurs. NHO krever at politikerne legger opp den økonomiske politikken slik at målet om stabil kronekurs oppnås. Hittil er det ingen som har krevd noe av NHO og norsk næringsliv selv for at kronekursen skal være stabil. Det viser seg nemlig at norsk næringsliv har deltatt betydelig i spekulasjonsbølger mot krona som har endret kronekursen.

Den siste valutakrisen startet med at norske bedrifter begynte å selge norske kroner. Tall fra Norges Bank viser at fram til og med 14. august 1998 var det norske kunder som nettosolgte til dels store beløp av kroner, men utenlandske aktører derimot nedkjøpte kroner. Dette kan ses som en naturlig sikring mot faren for svakere krone som følge av svekket handelsbalanse, men dette salget påvirket tilbud og etterspørsel etter krona. Økt salg av kroner til Norges Bank reduserer verdien av krona, og norske bedrifters forventninger om devaluering/depressiering blir selvsøppfyllende.

Tiltak som i den enkelte bedrift kan fremstå som riktig og hensiktsmessig ut fra en bedriftsøkonomisk synsvinkel, får en negativ virkning for norsk økonomi og for bedriftene når bedriftene opptrer i flokk. Den enkelte bedrift handler fordi den tror at andre bedrifter gjør det samme, og ikke vil bli sittende igjen med kroner som blir mindre verd. Hver enkelt aktør gjør det som er best for seg, men i sum blir resultatet dårligere for alle. Bare koordinert handling, initiert ved politisk styring, kan gjøre at en unngår at bedriftene ser seg tvunget til å handle i flokk.

Det trengs derfor et regelverk som legger begrensninger på banker og bedrifters valutahandel. Det er kjent at norske statsbanker og andre statsbedrifter har deltatt i spekulasjoner mot den norske krona. Finansdepartementet bør kunne pålegge statsbedriftene å opptre samfunnsøkonomisk ansvarlig i situasjoner med press mot krona. Når det kreves av en fagforening at den skal vise samfunnsolidaritet må det samme kunne kreves av statsbedrifter.

På denne bakgrunn bør det vurderes å innføre en lov om midlertidig bruk av valutalisenser. Dersom valutakursen svinger mer enn en bestemt prosentatsats må norske bedrifter få godkjent sine kjøp og salg av valuta hos Finansdepartementet. Hensikten er å begrense muligheten til å drive spekulative valutatransaksjoner.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber Regjeringen sette ned et offentlig utvalg for å utrede innføring av en Tobin-avgift på valutahandel med sikte på å begrense kortsiktig, spekulativ valutahandel. Utvalget må vurdere konsekvensene ved innføring av en slik avgift på henholdsvis nasjonal, regional og internasjonal basis.
2. Stortinget ber Regjeringen utrede regler som legger begrensninger på norske bedrifters mulighet til å spekulere mot krona.
3. Stortinget ber Regjeringen arbeide for et FN-toppmøte i 1999 om global økonomisk styring. Et økonomisk sikkerhetsråd som bl.a. legger opp retningslinjene for Pengefondet og Verdensbankens virksomhet og tiltak mot valutaspekulasjon bør være hovedtemaer.»

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Dag Terje Andersen, Berit Brørby, Erik Dalheim, Ranveig Frøiland, Trond Giske, Tore Nordtun og Hill-Marta Solberg, fra Fremskrittspartiet, Siv Jensen, Per Erik Mønsen og Kenneth Svendsen, fra Høyre, Børge Brende, Per-Kristian Foss og Kjellaug Nakkim, fra Kristelig Folkeparti, Randi Karlstrøm, lederen Lars Gunnar Lie og Ingebrigt S. Sørffonn, fra Senterpartiet, Jørgen Holte, fra Sosialistisk Venstreparti, Øystein

Djupedal, fra Venstre, Terje Johansen, og fra Tverrpolitisk Folkevalgte, Steinar Bastesen, viser til at finansministeren i brev 6. november 1998, etter anmodning fra saksordføreren 19. oktober 1998, har avgitt uttalelse til dokumentet. Brevet fra finansministeren følger som trykt vedlegg til denne innstillingen.

Forslagets punkt 1 - avgift på valutahandel

Komiteen viser til Regjeringens svar i brev av 6. november 1998 om finanskomiteens behandling av Dokument nr. 8:124 (1997-98) fra Øystein Djupedal og Kristin Halvorsen om tiltak mot valutaspesulasjon. Til forslaget pkt. 1 viser Regjeringen til at den vil utrede og vurdere på bred basis betydningen av frie kapitalbevegelser og muligheten for og ønskeligheten av å regulere og begrense disse. I denne utredningen vil det bli gitt en oversikt over hovedtrekk i det internasjonale regelverket på området, vurderinger av muligheter for å forebygge internasjonale finansielle kriser, vurderinger av ulike sider ved en såkalt «Tobin-avgift», oversikt over ulike forhold som har betydning for finansiell stabilitet som f.eks. informasjon, et effektivt tilsyn, et godt kapitaldekningsregelverk og gode kreditt- og risikovurderingssystemer i bankene. Komiteen sier seg tilfreds med at Regjeringen vil komme tilbake med slike brede vurderinger i Revidert nasjonalbudsjett 1999.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil understreke at enhver eventuell kontroll med eller restriksjon på valutahandel krever internasjonale avtaler og fungerende kontrollorganer for å unngå konkurransevidninger som følger av for eksempel ensidige avgifter på valutahandel.

Disse medlemmer vil i tillegg påpeke at en «Tobin-avgift» neppe vil ha stor innflytelse på omfanget av den type valutaspesulasjon som er eksemplifisert gjennom Soros salg av 10 milliarder britiske pund, det meksikanske sammenbruddet i 1994, eller Norges Banks midlertidige oppgivelse av fastkurspolitikken høsten 1998. Disse medlemmer vil videre peke på at en slik avgift må være global slik at ikke handelen forflytter seg til «valutaparadiser».

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre vil understreke at dersom en slik avgift skal kunne fungere effektivt må den være globalt omfattende. Disse medlemmer vil videre påpeke at en slik avgift ikke vil ha effekt på interne valutatransaksjoner i multinationale selskaper.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti er tilfreds med at Regjeringen vil utrede ulike sider av spesulasjonsøkonomien, også en avgift på valutatransaksjoner. Dette medlem stiller seg tvilende til om det er mulig å gjennomføre en omfattende utredning av så komplekse forhold i løpet

av et halvt år. Dette medlem hadde primært sett at en utredning om spesulasjonsøkonomien hadde endt opp i en stortingsmelding, og ber departementet holde denne muligheten åpen, eventuelt som en oppfølging av det tillyste symposiet om globalisering i 1999 og redegjørelsen som er bebudet i Revidert nasjonalbudsjett.

Dette medlem vil understreke at det i en utredning om valutaspesulasjoner vil være viktig å få belyst om en Tobin-avgift kan innføres nasjonalt eller regionalt eller fordrer en internasjonal avtale der alle land er med. Det vil også være viktig å få belyst hvilke konsekvenser en slik avgift vil kunne medføre både for bedrifter og for statsbudsjettet, og om hvordan man kan bøte på eventuelle negative konsekvenser.

Dette medlem viser til at et forslag er at det gjennom en slik avgift vil være mulig å delfinansiere FN eller andre internasjonale organisasjoner som arbeider for fred og stabilitet.

Forslagets punkt 2 - begrensninger på norske bedrifters mulighet til å spekulere mot krona

Komiteen viser til Regjeringens svar vedrørende begrensninger på norske bedrifters mulighet til å spekulere mot krona. Komiteen vil understreke det uheldige i å forskjellsbehandle norske bedrifter i forhold til flernasjonale selskaper og ulempene som kan påføres norske bedrifter. Det vises videre til de internasjonale avtalene Norge har sluttet seg til. Komiteen konstaterer at Norge gjennom disse bl.a. har forpliktet seg til ikke å innføre nye, permanente restriksjoner på kapitalbevegelser eller handel med visse finansielle instrumenter.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti erkjenner at restriksjoner på norske bedrifters muligheter til valutasalg kan innebære en ulempe for den enkelte bedrift. Ulempen ved dette må veies opp mot ulempen for bedriftene ved å bli utsatt for valutastjokk med påfølgende svingninger i kronekurs og rentenivå.

De internasjonale avtaler Norge har sluttet seg til på disse områdene legger sterke begrensninger på Norges mulighet til å ilegge strenge restriksjoner på utenlandske bedrifter enn de som gjelder for innenlandske. Det er vanskelig å se hvordan et tiltak som utelukkende legger restriksjoner på innenlandske bedrifter ikke skal komme i konflikt med internasjonale avtaler.

Dette medlem vil også peke på at en mulig begrensning i denne regelen kan være å legge restriksjoner utelukkende på statlige bedrifter. De statlige bedriftene er storhandlere av valuta, og det vil være lettere å regulere disse slik at de opptrer lojalt i forhold til det som er samfunnsmessige interesser.

Dette medlem ser derfor behov for å få foretatt en vurdering og en utredning om regler på dette området, slik det foreslås i forslaget pkt. 2.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen vurdere å legge begrensninger på norske bedrifters mulighet til å spekulere mot krona.»

Forslagets punkt 3 - global økonomisk styring

Komiteen viser til forslaget pkt. 3 vedrørende global økonomisk styring. Komiteen er enig i intensjonene bak forslaget om å utvikle redskaper for å begrense valutaspekulasjon, og forebygge internasjonale finansielle kriser. Komiteen viser til Regjeringens svar vedrørende forslag om at Regjeringen skal arbeide for et FN-toppmøte i 1999 om global økonomisk styring, der et økonomisk sikkerhetsråd som legger opp retningslinjer for Pengefondets og Verdensbankens virksomhet og tiltak mot valutaspekulasjon bør være hovedtemaer. Komiteen konstaterer at det skal avholdes et internasjonalt symposium om globalisering i Oslo i 1999. Komiteen vil understreke viktigheten av at alle aktører bidrar til stabile markeder og en bærekraftig sosial og økonomisk utvikling, slik at globalisering også kommer de fattigste til gode.

Komiteen viser til at det fra flere hold har blitt tatt initiativ for å reformere de internasjonale finansielle institusjonene, bl.a. har Tysklands finansminister lansert ideen om et reformprogram for Verdensbanken.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, vil derfor be Regjeringen allerede nå arbeide aktivt i internasjonale fora for å skape oppslutning om tiltak som kan begrense og forebygge internasjonale finansielle kriser. Slike tiltak kan bl.a. være styrking av sentrale institusjoner som Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF), tiltak for større grad av åpenhet og gjennomsiktighet i de globale selskapenes transaksjoner, felles internasjonale regler for innsyn og kontroll med bank- og finansinstitusjoner og et globalt kredittilsyn. Flertallet ber Regjeringen komme tilbake til oppfølgingen av dette, og en vurdering av FN's mulige rolle på dette området, i samband med utredningen som skal presenteres i Revidert nasjonalbudsjett 1999.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre vil be om at Regjeringen viderefører arbeidet i internasjonale fora for å skape en felles oppslutning om tiltak som kan begrense og forebygge finansielle kriser. Slike tiltak kan bl.a. være styrking av sentrale institusjoner som Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF), tiltak for større grad av åpenhet og gjennomsiktighet i de globale selskapenes transaksjoner, felles internasjonale regler for innsyn og kontroll med bank- og finansinstitusjoner og et globalt kredittilsyn. Disse medlemmer forutsetter at Regjeringen

kommer tilbake til dette, og til en vurdering av FN's mulige rolle på dette området, i samband med utredningen som skal presenteres i Revidert nasjonalbudsjett 1999.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti har merket seg at Regjeringen mener at det neppe er realistisk å endre innretningen av Verdensbanken, Pengefondet og å opprette et økonomisk sikkerhetsråd i regi av FN. Dette medlem vil anbefale Regjeringen å drøfte disse forslagene på det annonserte symposium om globalisering som er bebudet sommeren 1999, og ikke minst å reise dem på årsmøtet i Verdensbanken og det internasjonale pengefondet. Forslagene ble i sin tid annonsert av en rekke sosialdemokratiske ledere i Europa, og er nødvendige bl.a. fordi kritikken mot Verdensbanken og Valutafondet har vært massiv i forbindelse med finanskrisene i Asia og Russland. Mange påpeker at de krav som stilles fra pengeinstitusjonene har forsterket krisene og ikke bidratt til å løse dem. Etter to tiår med stadig mer liberalisert økonomi, der Pengefondet og Verdensbanken har gått i spissen, vil det nå være nødvendig at innretningen på fondene endres.

Dette medlem vil videre understreke at et økonomisk sikkerhetsråd i regi av FN ville kunne bidra som et globalt kredittilsyn, og vil kunne bidra til å stabilisere verdensøkonomien. Dette medlem registrerer at det skal avholdes ulike møter i regi av FN om beslektede temaer knyttet til globaliseringen, men at det ikke er planlagt møter om den økonomiske liberaliseringen og ustabiliteten valutatransaksjonene bidrar med i verdensøkonomien. Dette medlem vil sterkt anbefale at Regjeringen tar opp dette på symposiet i Oslo til sommeren og arbeider videre med det i FN.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Stortinget ber Regjeringen vurdere å legge begrensninger på norske bedrifters mulighet til å spekulere mot krona.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til dokumentet og til det som står foran og rår Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

Dokument nr. 8:124 (1997-98) - forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Djupedal og Kristin Halvorsen om tiltak mot valutaspekulasjon - vedlegges protokollen.

Oslo, i finanskomiteen, den 19. november 1998.

Lars Gunnar Lie,
leder.

Hill-Marta Solberg,
ordfører.

Siv Jensen,
sekretær.

Vedlegg**Brev fra Finans- og tolldepartementet til finanskomiteen, datert 6. november 1998.****Finanskomiteens behandling av Dokument nr. 8:124 (1997-98) fra Øystein Djupedal og Kristin Halvorsen om tiltak mot valutaspekulasjon**

Det vises til brev fra Finanskomiteen av 19. oktober 1998 om forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Djupedal og Kristin Halvorsen om tiltak mot valutaspekulasjon.

Følgende forslag fremmes i dokumentet:

- «1. Stortinget ber Regjeringen om å sette ned et offentlig utvalg for å utrede en innføring av en Tobinavgift på valutahandel med sikte på å begrense kortsiktig, spekulativ valutahandel. Utvalget må vurdere konsekvensene ved innføring av en slik avgift på henholdsvis nasjonal, regional og internasjonal basis.
2. Stortinget ber Regjeringen utrede regler som legger begrensninger på norske bedrifters mulighet til å spekulere mot krona.
3. Stortinget ber Regjeringen arbeide for et FN-toppmøte i 1999 om global økonomisk styring. Et økonomisk sikkerhetsråd som bl.a. legger opp retningslinjene for Pengefondet og Verdensbankens virksomhet og tiltak mot valutaspekulasjon bør være hovedtemaer.»

Forslagene fra stortingsrepresentantene Halvorsen og Djupedal omhandles etter tur.

Ad 1

Den liberalisering av handel og investeringer over landegrensene som har funnet sted de siste 20 årene har vært en viktig drivkraft bak den økonomiske utviklingen i store deler av verden. Liberaliseringen av kapitalbevegelser og integrasjonen av finansmarkedene har bidratt til økt dynamikk i den økonomiske utviklingen i mange land, ikke minst blant en del utviklingsland. En av konsekvensene har vært en sterk vekst i omfanget av valutatransaksjoner. Denne utviklingen har primært vært drevet fram av politiske vedtak, og godt hjulpet av den raske utviklingen i kommunikasjonsteknologi og nye finansielle instrumenter.

Den betydelige turbulensen i internasjonale finansielle markeder og den svake veksten i verdensøkonomien det siste året har fått mange til å stille spørsmål ved om liberaliseringen av kapitalbevegelser og integrasjon av finansmarkedene har kommet ut av kontroll. Finanskrisen som begynte i Asia har særlig rammet de nye markedsøkonomiene. Flere har stilt spørsmål ved om også vekst og stabilitet i den vestlige verden kan trues som følge av at markedsaktørene kan ha overreagert og om det nå er en tendens til for stor tilbakeholdenhet med hensyn til en gasjementer i risikofylte markeder.

For å få et bedre grunnlag for å vurdere hvilke faktorer som påvirker stabiliteten i de internasjonale finansmarkedene vil Regjeringen utrede disse spørsmålene nærmere. Regjeringen legger opp til på bred basis å vurdere betydningen av frie kapitalbevegelser og muligheten for og ønskeligheten av å regulere og begrense disse.

I utredningen vil det gis en oversikt over hovedtrekk ved det regelverk på området som benyttes internasjonalt. Videre vil muligheter til å forebygge internasjonale finansielle kriser, herunder spekulasjoner mot enkeltvalutaer, bli vurdert i en slik utredning. Ved siden av en vurdering av ulike sider ved en såkalt «Tobinavgift», vil det også bli gitt en oversikt over og drøfting av ulike forhold som har betydning for finansiell stabilitet som for eksempel informasjon, et effektivt tilsyn, et godt kapitaldekningsregelverk og gode kreditt- og risiko vurderingssystemer i bankene. Som nevnt nedenfor er det i mange kriserammede land svakheter på disse områdene. Det vil i denne sammenhengen også vises til det arbeidet på området som skjer i blant annet Det internasjonale valutafondet (IMF).

Mange av de problemene som har oppstått de siste årene, blant annet i Asia, synes å være konsekvenser av reelle ubalanser i de enkelte lands nasjonale økonomier, snarere enn av internasjonale kapitalstrømmer alene. Svakheter ved kontroll og tilsyn med banker og finansinstitusjoner har i mange av disse landene forsterket krisene som har oppstått. Dette er elementer som i den senere tid har blitt vektlagt av blant annet IMF. En drøfting av om internasjonale kapitalbevegelser kan og bør reguleres må også ta hensyn til slike aspekter.

Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget i Revidert nasjonalbudsjett 1999 med en redegjørelse om disse spørsmålene.

Ad 2

Regjeringen finner forslaget om å legge begrensninger på norske bedrifters handel med valuta som lite aktuelt. Norske bedrifter må behandles på lik linje med øvrige aktører som handler i valutamarkedet. Norske finansinstitusjoner utfører valutatransaksjoner for kunder. Mange har i tillegg en viss egenhandel. Kundene består for en stor del av bedrifter som har inntekter og/eller utgifter i utenlandsk valuta. Restriksjoner på norske bedrifter spesielt vil være en ulempe for dem som har betydelig handel med utlandet. Som en åpen økonomi vil det gjelde mange virksomheter i Norge. Et slikt tiltak vil blant annet forskjellsbehandle nasjonale og flernasjonale selskaper ved at de flernasjonale selskapene lett kan omgå eventuelle reguleringer ved å bruke sine utenlandsavdelinger til å gjøre forretninger som er regulert i hjemlandet. Eventuelle særnorske

reguleringer vil således også kunne føre til at norske bedrifter vil velge å flytte til utlandet.

Det kan også stilles spørsmål ved om restriksjoner på norske bedrifters muligheter til å handle i valutamarke- det vil være forenlig med de internasjonale avtaler Norge har sluttet seg til, som IMF's statutter, EØS-avta- len og OECDs kapitalkode. IMF's statutter forplikter medlemslandene til ikke å ha restriksjoner på løpende betalinger for varer og tjenester. Videre kan innførin- gen av en avgift på særskilte valutatransaksjoner bli ansett å være et flervalutakurssystem, som vil være i strid med Norges forpliktelser i henhold til IMF's regel- verk. I henhold til regelverket i EØS-avtalen er Norge forpliktet til ikke å ha restriksjoner på løpende betalin- ger og overføring av kapital mellom EØS-landene. Eventuell innføring av permanente, kvantitative restriksjoner på alle eller noen valutatransaksjoner vil kunne være i strid med avtalen. Landene kan bare inn- føre valutarestriksjoner på midlertidig basis i forbin- delse med alvorlige problemer med betalingsbalansen. Gjennom tilslutning til Kapitalkoden og Tjenesteko- den i OECD har Norge forpliktet seg til ikke å innføre nye, permanente restriksjoner på kapitalbevegelser eller handel med visse finansielle tjenester.

Ad 3

En av de viktigste utfordringene i internasjonal øko- nomi nå er å mobilisere ny politisk vilje og et lederskap til å styrke det internasjonale samarbeidet for å avhjelpe de negative og styrke de positive sidene ved den økonomiske integrasjonen på globalt plan. De glo- bale institusjonene som FN, Det internasjonale valuta- fondet (IMF) og Verdensbanken (IBRD) bør videreut- vikles med ressurser og handlekraft til bedre å kunne håndtere de internasjonale økonomiske kreftene. Ver- dens handelsorganisasjon (WTO) må på sin side utvik- le et godt multilateralt regelverk for handel med varer og tjenester. Under årsmøtet i Valutafondet og Ver- densbanken i oktober 1998 ble det således lansert en rekke ideer for å stabilisere den globale økonomiske situasjon og reformere det internasjonale finansielle systemet. Frankrike har lagt fram en 12-punkts plan med forslag til en styrket rolle for Valutafondet og Ver- densbanken, utvidet internasjonalt samarbeid og bedre politisk styring. Storbritannia har foreslått tiltak for større åpenhet, innsyn og overvåkning av finansmarke- dene. USA har fremmet forslag om en ny utlånsord- ning i Valutafondet. I fondet pågår det et omfattende utredningsarbeid om en ny internasjonal finansiell arkitektur med sikte på blant annet å involvere og ansvarliggjøre privat sektor i større grad. Et viktig sik- temål er også å redusere flokkmentaliteten i kapital- markedene. Mange av disse forslagene ble fulgt opp under møtet i G-7 i månedsskiftet oktober/november. Det kan synes som om det er større forståelse for betydningen av felles handling enn tidligere.

På toppmøtet i Verdens handelsorganisasjon i mai kunngjorde statsminister Bondevik at Norge vil arran- gere et internasjonalt symposium om globalisering i

1999. Dette vil finne sted i Oslo primo juli neste år. I dette symposiet legges det opp til deltakelse på høyt nivå fra regjeringer og internasjonalt næringsliv, for- skere og internasjonale organisasjoner. Hovedtema vil være hvordan internasjonalt samarbeid kan utvikles slik at globaliseringen kan styres mer demokratisk og effektivt. Det vil bli lagt spesiell vekt på situasjonen for de minst utviklede landene og deres muligheter for å utnytte de positive sidene og gevinstene ved globalise- ringen.

Et slikt uformelt høynivåmøte er ikke blitt mindre aktuelt som følge av utviklingen i den internasjonale finansielle krisen. Regjeringens siktemål er at sympo- siet i Oslo skal være et konstruktivt bidrag til det pågå- ende arbeidet med å forbedre det internasjonale finan- sielle rammeverket og styrke global økonomisk styring. Ved å invitere ledere for utviklingslandene, nye markedsøkonomier og internasjonalt finans- og næringsliv sammen med ledende industriland til sym- posiet, er det regjeringens hensikt å fremme økt felles forståelse av utfordringene verdenssamfunnet står overfor og det felles ansvar alle aktører har for å bidra til stabile markeder og en bærekraftig sosial og økono- misk utvikling, slik at globaliseringen kommer et fler- tall, også de fattigste, til gode.

Innenfor rammen av FN ble det i 1998 avholdt to høynivåmøter om globaliseringen og den internasje- nale økonomiske krisen. Det ene møtet var et felles- møte mellom Bretton-Woods-institusjonene, dvs. Valutafondet og Verdensbanken, og FN. I 1999 er det planlagt å avholde tilsvarende høynivåmøter som ytter- ligere vil styrke FN's deltakelse i diskusjonen om inter- nasjonale økonomiske spørsmål. Det kan også nevnes at FN's generalforsamling har vedtatt å avholde et inter- nasjonalt høynivåmøte om utviklingsfinansiering, enten i form av et eget toppmøte, en internasjonal kon- feranse eller en spesialsesjon i generalforsamlingen, innen år 2001. Regjeringen støtter dette arbeidet for et utvidet samarbeid mellom FN og Bretton-Woods-insti- tusjonene, og Norge har deltatt aktivt på politisk nivå i de nevnte møtene.

Forslaget om å arbeide for et nytt økonomisk sikker- hetsråd i FN som bl.a. skulle ha til oppgave å gi ret- ningslinjer for virksomheten til Valutafondet og Ver- densbanken ville innebære en vesentlig endring i avtalene om disse institusjonene, herunder fordelingen av stemmevekter, og ville ha virkninger for disse insti- tusjonenes roller som er vanskelig å overskue. Ut fra noen synsvikler kan en stemmefordeling som i FN, dvs. ett land - en stemme, være ønskelig. En slik end- ring må imidlertid antas å få innvirkning på landenes vilje til å stille ressurser til disposisjon for disse insti- tusjonene. I verste fall kunne man svekke det finansi- elle grunnlaget for Valutafondets og Verdensbankens virksomhet. Det er derfor neppe realistisk at et slikt forslag kan få tilstrekkelig oppslutning internasjonalt.

Etter regjeringens oppfatning er det ikke mangelen på internasjonale institusjoner som er hinderet for å finne bedre løsninger på problemene ved globaliserin-

gen. Utfordringen er snarere å forbedre samarbeidet om internasjonal økonomi innenfor de eksisterende institusjonene. I den forbindelse er det viktig med en rasjonell og klar arbeidsdeling mellom Valutafondet og Verdensbanken, mellom FN og disse to Bretton-Woods-institusjonene, samt også mellom FN, Bretton-Woods-institusjonene og Verdens handelsorganisasjon. Norge og andre medlemsland utøver i dette arbeidet sin innflytelse gjennom deltakelse i disse organisasjonenes besluttede organer. I Valutafondet og

Verdensbanken er Norge således representert gjennom felles nordisk-baltiske styremedlemmer, og det skjer en løpende drøfting av disse spørsmålene mellom de nordiske og baltiske land.

Den siste tids utvikling i internasjonal økonomi har understreket behovet for å se virksomheten til de nevnte internasjonale organisasjonene i sammenheng. Det har vært en positiv utvikling i retning av økt samarbeid mellom disse organisasjonene de siste årene, og det er viktig at dette samarbeidet utvikles videre.